

Kalannin kirkko

Kalannin kirkko on omistettu *Pyhälle Olaville*, joka oli Norjan kuningas (v. 995-1030) ja jota myöhemmin alettiin kunnioittaa pyhimyksenä. Kirkko on rakennettu 1300-luvun lopulla. Aikaisemmin paikalla oli jo puukirkko ja nykyinen kivisakaristo. Kivinen runkokuone rakennettiin vähitellen puisen kirkon ympärille. Näin seurakunta saattoi jatkuvasti kokoontua kirkkoonsa pitkän rakennusvaiheenkin aikana. Läheiselle saaristoalueelle oli jo aikaisemmin, 1100-luvulta lähtien, rakennettu neljä pientä kirkkoa. Ne sijaitsivat Putsaareissa, Velluan Kirkkomäellä, Kodjalassa ja Villilässä. Myöhemmin tuli tarpeelliseksi rakentaa alueelle yksi suurempi pääkirkko – ”uusi kirkko” neljän vanhan tilalle. Tästä johtuu Kalannin entinen nimi Uusikirkko.

Kalanti on Suomessa vanhinta kristillistä aluetta, ja sen kirkko edustaa kauniilla, hiljaisen hartaalla tavalla niitä harmaakivikirkkoja, joita kristinuskon tullessa rakennettiin tänne Pohjolan karuille maille. Seuravassa muutamia kirkon historian vaiheita:

- 1300-luvulla kivisakaristo ja puukirkko, vuosisadan lopulla rakennettiin myös kirkon runkokuone kivestä.
- Noin v. 1450 sakaristoon seinämaalaukset.
- 1470 rakennettiin kirkon holvit ja tukipilarit, puhkaistiin eteläseinään kolmas ikkuna ja rakennettiin asuhuone.
- 1470-71 kuuluisa kirkkomaalari, Pietari Henrikinpoika koristeli kirkon kalkkimaalauksin. Kalannin kirkon maalaukset ovat olleet alkuna sille maalaustyyliille, jota tavataan monissa Suomen keskiaikaisissa kirkkoissa (esim. Laitila, Taivassalo, Parainen, Perniö). Siksi puhutaankin Pietari Henrikinpojan eli Kalannin koulukunnasta.
- 1400-luvulla lopulla kellotapulini kiviset osat (vuodelta 1779 yläosan nykyinen muoto).
- 1732 tehtiin kaksi ikkunaa kirkon pohjoisseinään (kolmas v. 1884).
- 1806 tehtiin ensimmäinen puulattia, jota ennen ainoastaan kuorissa ja käytävillä oli kivilattia.
- 1824 rakennettiin ns. luuhuone tornin pohjoispuolelle.
- 1884 tehtiin laajoja korjauksia ja uudistuksia, pohjoisseinään tuli kolmas ikkuna, uusittiin tornin puurakenteet ja koko kirkon sisustus uusgoottilaiseen tyyliin. Kirkon arvokkaat kalkkimaalaukset, jotka väliillä oli peitetty laastilla, paljastettiin E. Nervanderin johdolla. Silloisen tyylin mukaan vanhat kuvat kuitenkin peitettiin uudelleen ohuelti ja päälle maalattiin ”parannetut” jäljennökset.
- 1965-68 kirkko restauroitiin: Nervanderin ”parannetut” maalaukset poistettiin, ja nyt se, mitä kirkon maalauksista oli jäljellä ja nähtävänä, on täysin alkuperäistä. Restauroinnin johtajana toimi konservaattori Veikko Kiljunen.

Kalkkimaalaukset

Kirkon maalauksiin voimme yksityiskohtaisesti tutustua siten, että kuljemme kuorista alkaen pääovelle yhden holvivälin kerrallaan. Kirkko on kolmilaivainen. Pylväät jakavat kirkkosalin kolmeen pitkittäiseen laivan muotoiseen osaan. Alttarille katsottaessa oikealla on etelälaiva ja vasemmalla pohjoislaiva.

I holviväli eli kuori:

Keskilaiva: Ylhäällä kattoholvissa, pohjoispuolella kirkkoisät Ambrosius ja Hieronymus sekä evankelistojen vertauskuvat: leijona – Markus ja kotka – Johannes. Eteläpuolella kirkkoisät Gregorius ja Augustinus sekä evankelistat, härkä – Luukas ja enkeli – Matteus. Alttari-ikkunan pohjoispuolella on Pyhä Margereta, joka kruunu päässään seisoo lohikäärmeen päällä. Pyhimyksen takana kuvan lahjoittaja ja Garp-suvun vaakuna. Vieressä yksi kirkon viidestä säilyneestä vihkirivistä. (kirkkoa vihittäessä piispa on pyhällä öljyllä tehnyt 12 ristinmerkkiä kirkon seiiniin. Näihin paikkoihin maalattiin sitten myöhemmin kyseiset vihkiristit.) Ristin yläpuolella holvikaareissa on kaksi piispanvaakunaa. Vastaavasti alttarin eteläpuolella, holvikaareissa on kolme vaakunaa, joista ylin on piispa Conrad Bitzin (con radus) ja alemmat arkkiteini Arvid Garpin sekä tuomiorovasti Mauno Särkilahden. Vaakunoiden alla on vihkiristi ja P. Helena risteineen, takanaan polvistunut kuvan lahjoittaja ja Flemingin vaakuna.

Etelälaiva: Vasemmalla päätyseinästä alkaen. Neitsyt Maria ja kärsivä Vapahtaja ihmiskunnan esiruukoilijoina. Marian vaipan alla turvaan paenneita ihmisiä. Yllä Isä Jumala. Ikkunan vasemmalla puolella Jeesus-lapsi äitinsä Marian ja isoäitinsä P. Annan sylissä. Edelleen ikkunasyvennyksessä Pietari ja kuvan lahjoittaja sekä Skytte-suvun vaakuna. (Kirjoitus: ”O pater, ora pro me”- Oi isä, rukoile puolestani.) Ikkunan yläpuolella on profeetan kuva, jossa alkuaan on ollut kirjoitus: ”Autuaat ovat murheelliset, sillä he saavat lohdutuksen”. Ikkunan länsipuolella on apostoli Andreas ja kuvan lahjoittaja. (Kirjoitus: ”Ora p(ro)pter me pater andreas” – Rukoile puolestani isä Andreas.) Ikkunan länsipuolella seinässä on kuvattuna P. Erasmusuksen marttyyrikuolema raakoine kidustapoineen. Kuorin pohjoisseinällä on suuri maalaus ”Kuninkaitten kumarrus”. Itämaan tietäjät tuovat lahjojaan Jeesus-lapselle.

II holviväli:

Ensimmäisten pilarien yläosassa, holvikaareissa, on Olavi Balkin vaakuna pohjoiskaareissa sekä Fleming- ja Tavast-sukujen allianssivaakuna eteläkaareissa.

Etelälaiva: Ikkunan vasemmalla puolella on Mikael sielujen punnitsijana, Paholainen tarttumassa toiseen vaakakuppiin. Enkeli ajaa sen ristasivullaan pois. Ikkunasyvennyksessä vasemmalla on Jaakob vanhempi pyhiinvaeltajan puvussa. Ikkunan päällä taas profeetan kuva ja kirjoitus. ”Terribilis est domus dei non est hic aliud nisi domus dei et ianua (coeli)” – Peljättävä on Jumalan huone. Varmasti tässä on Jumalan huone ja taivaan portti. Seinässä ikkunan oikealla puolella on yläosa P Laurentiuksen marttyyrikuolemaa esittävästä kuvasta. Siinä keisari Decius kahden palvelijan välissä. Yläpuolella on kaksi enkeliä noutamassa valkealla vaatteella marttyyriin sielua taivaaseen. (Kuvan alaosa turmeltui korjauksen yhteydessä.)

Pohjoislaiva: Ylhäällä seinässä on Jeesuksen syntymää kuvaava maalaus ja alhaalla kirkon nimikkopyhimyksen, Pyhän Olavin, retki Suomeen (tai mahdollisesti P. Eerikin ristiretki). Oikealla oleva peikon näköinen hahmo edustanee pahuutta, joka väistyi kristinuskon saapuessa maahamme.

III holviväli:

Etelälaivan kuvat ovat häipyneet.

Pohjoislaiva: Holvikaareissa, toisen pylvään yläpäässä, on P. Barbara, tunnusmerkinään kolmiosainen torni ja miekka, kärpännahkainen viitta, kirjoitus ”s(anc)ta barbara”. Seinässä, ikkunan vasemmalla puolella on maalaus ”Via dolorosa”. Jeesuksen kärsimystie Golgatalle. Ikkuna on turmellut osan kuvasta. Osa rististä, sotilaita, Maria ja Johannes näkyvät. Ikkunan oikealla puolella Jeesus ristillä ja Jeesuksen vasemmalla puolella näkyy Johannes, oikealla sotilaita.

IV holviväli:

Säilyneitä kuvia vain urkuparvella nähtävissä.

Etelälaiva: Holvikaareissa P. Dorotea kädessään kukkakori, jossa on liljoja ja ruusuja sekä kirjoitus ”S(anc)ta dorotea”. Ikkunan vasemmalla puolella on Maria Magdalena voiderasioineen. Ikkunasyvennyksessä vasemmalla on Antonius-erakko sauvoineen ja kelloineen. Ikkunan päällä on taas profeetta ja hänen sanomansa: ”Venite filii audite time-rem dni docendo vos” – Tulkaa lapset kuunnelkaa, opetan teille Jumalan pelkoa. Ikkunasyvennyksessä oikealla on P. Katarina Aleksadrialainen tunnustuksinaan miekka ja rattaat. Vieressä tuntematon lahjoittaja polvistuneena. Ikkunan oikealla puolella ”Pyhä Ehtoollinen”. Juudas on siinä kuvattuna erilleen pöydän eteen.

Pohjoislaiva: Uusi ikkuna turmeli kaksi kuvaa. Vasemmalla oli Jeesuksen ruoskiminen ja oikealla kruunaaminen orjantappurakruunulla. Näin pohjoisseinän kuvat muodostivat yhtenäisen kärsimyshistorian kuvauksen.

Sakariston maalaukset

Sakaristossa on runsaiden koristekuvien lisäksi holvikuvina samat aiheet kuin kuorin keskivolvissa: kirkkoisät ja evankelistojen vertauskuvat. Sakariston länsiseinässä on P. Henrikiä esittävä maalaus. Siinä Lalli on piispan jalkojen juuressa maassa. (Maalauksen lisäksi sakaristossa on merkittäväntä keskiaikaiset sivalttarit yskinkertaisinä seinäupotuksina.)

Asuhuone

Asuhuoneen maalaukset ovat melkein hävinneet. Ne ovat esittäneet ihmisiä arkiaskareissaan, joissa paholainen on aina rinnalla viettelemässä syntiä.

ESINEISTÖÄ

- Kulkuekrusifiksi sakaristossa noin v. 1400.
- Triumfikrusifiksi alttarilla on veistetty Suomessa 1500-luvun alussa.
- Renessanssityylinen saarnatuoli 1600-luvulta.
- Hautakivet kuorin ja eteisen seinillä ovat olleet alun perin kirkon lattiassa.
- Kirkon eteisessä kaksi Kijl-suvun puusta veistettyä hautausvaakunaa 1600-luvulta.
- Alttaritaulu vuodelta 1892, Arvid Liljelundin maalaus, ”Kristuksen kirkastuminen”. (Taulu on siirretty restauroinnin yhteydessä kirkon eteläseinälle.)

*Pyhä Barbara (vas).
Kirkkoisät Ambrosius ja Hieronymus
(yllä).
Kirkkoisän kuva sakaristossa (alla).*

Kalannin kirkko

"Sillä niin on Jumala maailmaa rakastanut, että antoi ainokaisen poikansa"...